

ГЕНДЕР ТАРБИЯСИ АСОСИДА ЖАМОАДА ШАХСНИ ТАРБИЯЛАШ (МАКТАБЛАР МИСОЛИДА)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15015346>

ўқитувчи **Хамраева Назира**
талаба **Жураева Омина**

Аннотация

Бугунги кунда, замонавий жамиятда глобаллашув ва интеграцион жараёнларнинг кенг кўламда қулоқ отиши, янги муаммоларни келтириб чиқара бошлади. Жамиятшунос тадқиқотчилар томонидан изчил ва чуқур ўрганилиши лозим бўлган муаммолар қаторига бугун ҳеч иккиланмасдан “гендер” жараёнларни ҳам киритиш мумкин.

Калит сўзлар

Гендер тенглиги, ўзбек менталитети, ижтимоий муносабатлар, мактаблардаги гендер тенглиги.

Биз томонимиздан илгари сурилаётган “гендер” мавзуси бугунги кунга келиб муаммоли вазият сифатида XX аср охирларидек шов-шувли аҳамият касб этмаса-да, ўзбеклар жамияти ва уларнинг турмуш тарзида ушбу масаланинг ижтимоий жиҳатларини социолог позисиясидан туриб илмий таҳлил этиш бизга етарлича ўрганиш ҳуқуқини беради. Ўзбеклар турмуш тарзида оила-никоҳ муносабатлари мусулмон Шарқи қоидалари асосида белгилаб берилган қоидалар мукамал ҳолатда узоқ даврлардан бери ишлаб келаётганлиги билан маълумдир[1].

Таъкидланганидек, эркаклар ва аёллар ўртасидаги биологик, табиий фарқлар билан эркаклар ва аёлларнинг хатти - ҳаракатини, ижтимоий ва маданий характеристикаларни аниқроқ фарқлаш учун гендер атамаси қабул қилинган[2]. Гендер тушунчасининг киритилиши энг умумий маънода икки тушунча - биологик ва ижтимоий жинс тушунчаларини фарқлашга ёрдам беради. Гендер (инглизча гендер - жинс) жинс тушунчасини физиологик воқелик устқурмаси бўлган ижтимоий конструкция сифатида белгилайди.

Гендернинг ижтимоий ташкил топганлигини антропологлар тадқиқотлари ҳам исботлайди. Улар ўзлари ўрганган жамиятларда ота ва она роллари, ижтимоий иерархияда эркаклар ва аёллар мавқеи қай тарзда белгиланганлигини кузатган. Анъанавий равишда аёлларга хос деб ҳисобланган пассивлик, меҳрибонлик, болаларга муҳаббат ва назокат бир

уруғда эркак мижозига хос хусусиятлар деб белгиланса, айти пайтда бошка уруғда улар аксарият аёллар ва эркаклар томонидаи қабул қилинмас эди.

Хотин - қизлар ҳаракати даставвал Шимолий Америкада, 1775-1783 йиллар давомида мустақиллик учун кураш шароитида ва Францияда 1789-1794 -йиллардаги инқилоб даврида вужудга келди. Дастлабки гендер тенглиги тарафдорлари хотин - қизларнинг эзлиши хамда уларнинг эркакларга қарамлиги сабабларини излар экан, уларни ҳам ҳуқуқий ва ижтимоий жаҳаларда кўради.

Давлатчилигимизнинг ривожланишидаги устувор йўналишлардан бири шахснинг ижтимоий ва сиёсий, бинобарин, ҳуқуқий фаоллигини таъминлашдир. Жамиятнинг маънавий ва ахлоқий етуқлиги даражаси ҳамisha хотин-қизларга бўлган муносабат билан белгиланиб келди. Хотин-қизларнинг жамиятдаги маъқиеи, уларнинг давлат ва жамият ишларида фаол иштирок этиши билан ислохотларнинг муваффақиятли кечишига ижобий таъсир кўрсатди. Бироқ «хотин-қизлар масаласи» деб аталган муаммо сўнги йилларда кун тартибидан кетгани йўқ.

Ўқитувчиларни тайёрлаш деярли уларнинг касбий фаолияти тугагунига қадар давом этади. Гендер зўравонлиги ва низоларни ҳал қилишнинг олдини олиш бўйича кўрсатмалар ва воситаларни қандай қўллашни билиш ва билиш ўқувчиларнинг ўзи орасида бу синфда асосий ҳисобланади. Шу тарзда, мактабларда ўқитувчиларга машғулотлар, зўравонлик ёки таъқиб қилиш сахналари мавжуд бўлса нима қилиш кераклигини билиш учун семинарлар, конференциялар ва курсларни тақлиф қилишлари керак.

Агар мактаблар ушбу тренингни ўз зиммаларига олмаса (кўп ҳолларда бўлгани каби), Интернет фаол, автоном ва мустақил таълимни бошлаш учун кўшлаб бепул таълим манбаларини (ҳужжатлар, курслар, китоблар, қўлланмалар) тақлиф этади. Унутмангки, бу воситаларни ва динамикани билиш ҳақида оқувчилар ўртасида рад этиш, камситиш ва зўравонликнинг олдини олиш шаклланишига сабаб бўлиши мумкин.

Ўқитувчининг синфдаги ўқувчиларга муносабати

Эҳтимол, бу бемаъни ёки жуда аниқ нарсa каби кўринади. Аммо ўқитувчиларнинг ўқувчиларга бўлган муносабати, синфларда жинсий зўравонлик ҳолатларини олдини олишнинг калитидир. Агар ўқитувчи барча ўқувчиларга бир хил муносабатда бўлса, барчани бир хил тушунади ва уларни ҳеч қандай фарқ қилмасдан қадрлайди, ўқувчилар жинсни рад этиш, камситиш ва мурасизлик ҳеч қайерда бўлмаслигини ўзлари билиб олишади[3].

Ўқитувчилар фойдаланадиган тил: ўз синфларида улар аёллардан кўпроқ фойдаланишлари ва болалар ўрнига болалик, оналарнинг ўрнига оила каби умумий сўзлар билан тушунчаларга мурожаат қилишлари мумкин эди.

Ўқитувчилар қила оладиган яна бир нарса - бу дарсларда ўн дақиқа вақтни тарихда ва жамият учун муҳим бўлган аёл характери ҳақида суҳбатлашиш. Бу аёлларда бўлиши мумкинлигини англатади эркакларнинг бир хил истеъдоди ва ўзларини улар билан бир хил эканлиги тасаввур шаклланишига хизмат қилади. Биз доимо ўқитувчилардан бошланадиган ижобий ва тенг муносабатни тарбиялаш ҳақида гапираемиз.

Ҳамкорликда ўрганиш - бу ўқувчилар ўртасида жамоавий ишлашни рағбатлантирадиган фаол методология. Тенг қисмларда ўғил ва қизлардан иборат бўлиши керак бўлган жамоа. Шу тарзда, ўқувчилар гуруҳи бир-бирларига ёрдам беришади ва ўқитувчи вазифада таклиф қилган мақсадларга эришиш учун биргаликда ҳаракат қилишади. Бундан ташқари, кооператив ўрганиш ўқувчилар орасида ҳамдардлик ва бирдамликни тарғиб қилиш тавсия этилади.

Синфдаги ҳиссий тарбияни ҳисобга олинг: Ҳиссий тарбия синфларда зўравонлик ҳолатларидан сақланишнинг калитидир. Агар ўқувчилар мумкин бўлса ўзларининг ҳис-туйғуларини эркин ва ҳукм қилинмасдан ифода этинг, бу эса муносабатларни яхшиланишига, баъзи тўқнашувлар натижасида юзага келадиган таранглик пасаяди ва энг аввало, улар бошқаларнинг ҳис-туйғуларидан хабардор бўлишади ва ўзларининг ҳис-туйғуларини билиб олишади[4].

Ўқувчиларнинг ота-оналари билан учрашувлар! Шубҳасиз, ҳамма нарса ҳам мактаблар ва ўқитувчиларнинг вазифаси эмас. Ҳамма ишни улар бажариши шарт эмас. Дастлаб айтганимдек, ўқитувчилар ва ота-оналар синфда ва уйда гендер зўравонлик ҳолатлари пайдо бўлишини таъминлаш учун биргаликда ва ҳамкорлик қилишлари керак. Ота - оналарга гендер тенглиги ҳақида тушунчани биргаликда амалга оширишда ҳамкорлик қилиш ҳам яхши самара беради. Натижада садоқатли, сезгир, ғамхўр, бағрикенг ва ҳамдард болалар ёшлар шаклланади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Ўзбекистонда хотин-қизлар, қонун ва жамият муаммолари. Тошкент, 1999. - 63 бет.

2. Убайдуллаева Р.А. Мустақил Ўзбекистон: аёл, оила ва жамият. Т.: Фан, 2006.
3. Хотин-қизларга нисбатан зўравонликка барҳам бериш тўғрисида Декларасия, БМТ Бош Ассамблеясининг Резолюсияси билан 1994 йил 23 февралда қабул қилинган.
4. Ўзбекистонда Хотин-қизлар ҳуқуқларини таъминлашнинг ташкилий- ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш. Тошкент 2008.